

یادداشت

هزینه ریسک بدون مالک

حمیدکریم‌دبچه

صاحب‌نظر اقتصاد دیجیتال

صبح یک روز معمولی، اپلیکیشنی که میلیون‌ها ایرانی برای پرداخت قبضه، گرفتن اعتبار کوچک و خرید واحد صندوق سرمایه‌گذاری از آن استفاده می‌کنند، چند ساعت از دسترس خارج می‌شود. بانک‌ها سالم‌اند، شرکت‌های بیمه ورشکسته نشده‌اند و بورس هم باز است. هیچ ناظری تخلفی ثبت نکرده است. با این حال، هزاران نفر نمی‌توانند پولشان را جابه‌جا کنند، چند صندوق با درخواست‌های ناگهانی روبه‌رو می‌شوند و یک شرکت بیمه متوجه می‌شود بخشی از داده‌هایی که قیمت‌گذاری‌اش به آنها تکیه داشت، از دست رفته است. این یک پیش‌بینی نیست، فقط تصویری از نقطه‌ای است که اقتصاد ما در حال رسیدن به آن است. در آن لحظه باید پرسید مسئول دین این ریسک چه کسی بود؟

ما داده کم نداشته‌ایم

سال‌هاست برای جبران ضعف نظارت، سراغ اطلاعات بیشتر رفته‌ایم. سامانه ساخته‌ایم، داده جمع کرده‌ایم و نهاد‌ها را یکی پس از دیگری به هم وصل کرده‌ایم. بانک مرکزی، بیمه مرکزی و سازمان بورس هرکدام ناظر حوزه خودشان‌اند. وزارت اقتصاد سیاست‌گذاری و هماهنگی و مرکز اطلاعات مالی و نهاد‌های نظارتی و اجرایی هم به‌سهم خود اطلاعات را گردآوری و تحلیل می‌کند. پس دیگر نمی‌شود هر ضغعی را با «نبود اطلاعات» توضیح داد. پرسش اصلی این است که این همه اطلاعات چگونه به یک تصویر مشترک از ریسک اقتصاد تبدیل می‌شود و براساس آن تصویر چه کسی باید تصمیم بگیرد؟ در سال‌هایی که آن همه سامانه ساختیم، شاید به همین پرسش کمتر از همه فکر کرده‌ایم.

صنعتی که از چارچوب‌هایش بیرون زده است

ساختار نظارتی ما برای صنعتی طراحی شده بود که هر کارکردش در ساختمان مشخصی انجام می‌شد. پول را بانک نگه می‌داشت، ریسک را بیمه‌گر می‌پذیرفت و سرمایه را بازار سرمایه جابه‌جا می‌کرد. فین‌تک‌ها در یک دهه اخیر این مرزها را در هم تیدنه‌اند. پرداخت، اعتبار، سرمایه‌گذاری، بیمه، انتقال پول، مدیریت ثروت و حتی اعتبارسنجی دیگر ابزارها پشت در یک بانک یا شرکت بیمه انجام نمی‌شود. یک پلتفرم امروز می‌تواند هم‌زمان میلیون‌ها تراکنش را پردازش کند، اعتبار بدهد، رفتار مالی مشتری را بشناسد و با اتصال به چند نهاد، نقشی بازی کند که قبلاً میان چند مؤسسه تقسیم شده بود. تغییر فقط در ابزار نیست و جای ریسک هم عوض شده است. نتیجه‌اش برای تنظیم‌گر ناخوشایند است: ریسک دیگر لزوماً همان‌جا نیست که مجوز گرفته‌اند. شرکتی ممکن است بانک نباشد، اما به زیرساخت تراکنش‌های بانکی میلیون‌ها نفر وصل باشد. پلتفرمی ممکن است رسماً شرکت سرمایه‌گذاری نباشد، اما رفتار سرمایه‌گذاری خیل عظیمی از مردم را شکل بدهد. کسب‌وکاری ممکن است بیمه‌گر نباشد، اما داده‌ای در اختیار داشته باشد که برای قیمت‌گذاری ریسک بیمه‌ای ارزش بالایی دارد. نظارتی که فقط به نام و مجوز نگاه کند، چنین بازیگری را آن‌طور که باید نمی‌بیند.

ریسکی که میان وظایف کم می‌شود

اینجا تقاضای قدیمی دوباره پیدا می‌شود. هر نهاد ریسک حوزه خودش را می‌بیند: بانک مرکزی ریسک بانکی، بیمه مرکزی ریسک بیمه‌ای و بورس ریسک بازار سرمایه. اما ریسک اقتصادی به مرز سازمان‌ها پایبند نیست. وقتی یک کسب‌وکار مالی دیجیتال هم‌زمان به بانک، مشتری، بازار سرمایه، محصولات اعتباری و صنعت بیمه وصل است، ریسک این اتصال را چه کسی می‌بیند؟ دانستن اینکه چند شرکت در نهایت زیر کنترل یک فرد یا یک گروه اقتصادی‌اند لازم است اما کافی نیست. باید بدانیم این گروه تا کجا در بانک‌ها، بازار سرمایه، بیمه و نهادهای مالی نفوذ دارد و اگر زمین بخورد، کدام بخش‌های شبکه را با خود زمین می‌زند. حالا همین پرسش را یک قدم جلوتر ببرید: اگر بخشی از این ارتباطات از مسیر یک پلتفرم فین‌تکی شکل گرفته باشد، آیا مدل‌های سنتی نظارت آن را به‌موقع و با کیفیت لازم می‌بینند؟ به همین دلیل، «جزیره‌ای‌بودن داده‌ها» فقط نیمی از مسئله است. نیمه عمیق‌تر، جزیره‌ای‌بودن مسئولیت‌ها در برابر ریسک‌هایی است که دیگر جزیره‌ای نیستند. ممکن است هر نهاد وظیفه خودش را درست انجام بدهد و ریسک دقیقاً در فاصله میان وظایف شکل بگیرد. بانکی سالم است، شرکتی سالم است، صندوقی سالم است و پلتفرمی هم سالم به نظر می‌رسد، اما پیوند میان آنها شکنندگی تازهای می‌سازد که هیچ‌کدام به‌تنهایی مسئول دیدنش نیستند.

سرعت هم نعمت است هم تهدید

این فقط بحث نظارت نیست و ریشه‌اش اقتصادی است. فین‌تک‌ها هزینه مبادله را پایین آورده‌اند، سرعت خدمات را بالا برده‌اند، دسترسی را گسترده و در بسیاری از بازارها رقابت را تقویت کرده‌اند. اما همان سرعت و مقیاسی که خدمت را ارزان می‌کند، سرعت انتشار ریسک را هم بالا می‌برد. خدمتی که در چند ساعت به میلیون‌ها نفر می‌رسد، خطا و اختلال و بحرانش هم می‌تواند با همان سرعت پخش شود.

راه‌حل «یک سامانه دیگر» نیست

اینجا باید یک سو‌برداشت رایج را اصلاح کرد. راه‌حل لزوماً ساختن سامانه یا سازمان تازه نیست. نهاد و سامانه به اندازه کافی داریم. چیزی که کم داریم زنجیره‌ای روشن است که داده را به تشخیص ریسک، تشخیص را به هشدار، هشدار را به تصمیم، تصمیم را به اقدام و اقدام را به پاسخ‌گویی برساند. اگر یک حلقه این زنجیره نباشد، ارزشمندترین اطلاعات هم لزوماً به تصمیم بهتر ختم نمی‌شود. بنابراین بانک مرکزی، بیمه مرکزی و سازمان بورس باید تنظیم‌گری تخصصی خود را حفظ کنند و وزارت اقتصاد هم نقش سیاست‌گذاری و هماهنگی را. اما در کنار این ساختار، باید روشن شود مسئولیت ریسک‌های بین‌بخشی و سیستمیک با کیست. اینها ریسک‌هایی‌اند که شاید در بانک، در بیمه و در بورس هم به‌تنهایی دیده نشوند، اما از ارتباط میان آنها و بازیگران تازه‌ای مثل فین‌تک‌ها به وجود بیایند. نخستین پروژه چنین معماری‌ای هم نباید «سامانه جدید» باشد. باید نقشه ارتباطات و ریسک مالی ایران باشد: نقشه‌ای که نشان بدهد گروه‌های اقتصادی، بانک‌ها، بیمه‌ها، صندوق‌ها، نهاد‌های مالی، پلتفرم‌های فین‌تکی و بازار سرمایه چگونه به هم وصل‌اند و در برابر شوک ارزی، بحران نقدینگی، نکول یا افت قیمت دارایی‌ها، ریسک چگونه در این شبکه راه می‌افتد. هدف، جمع‌کردن اطلاعات بیشتر نیست؛ هدف، دیدن چیزی است که تا امروز به خاطر مرزهای سازمانی دیده نشده است.

از نهاد به فعالیت

تنظیم‌گر آینده باید کمتر بپرسد «این شرکت بانک است یا فین‌تک؟» و بیشتر بپرسد: چه کاری می‌کند، چه اندازه ریسک می‌سازد و اگر مختل شود، چند بازیگر اقتصادی را متاثر می‌کند؟ گذار از نظارت نهادمحور به نظارت فعالیت‌محور و ریسک‌محور، یکی از مهم‌ترین تحولات حکمرانی مالی در جهان است و ما نمی‌توانیم از کنارش بگذریم. شاید مهم‌ترین پرسش حکمرانی مالی ایران دیگر این نباشد که «چه داده‌ای نداریم؟»، بلکه این باشد: در اقتصادی که بانک‌ها، بیمه‌ها، بورس و فین‌تک‌ها بیش از همیشه به هم وصل شده‌اند، چه کسی مسئول دیدن ریسکی است که در هیچ‌کدام از آنها به‌تنهایی دیده نمی‌شود؟ اگر پاسخ روشنی نداشته باشیم، مشکل فردای ما کمبود اطلاعات نخواهد بود؛ مشکل این خواهد بود که اطلاعات فراوان داریم و صاحب تصمیم نداریم. این شاید مهم‌ترین تغییر پارادایم حکمرانی مالی ما باشد: از نظارت بر نهاد‌ها به نظارت بر ریسک، از مالکیت داده به حکمرانی داده و از ساختن سامانه‌های بیشتر به ساختن تصمیم‌های بهتر. چون در اقتصاد دیجیتال، ریسک در یک مؤسسه نمی‌ماند و در شبکه حرکت می‌کند.

شرق: حمله ایران به کشتی‌هایی که تلاش می‌کنند انسداد تنگه هرمز را نادیده بگیرند، در روزهای گذشته افزایش داشته است و از آن سو حوثی‌های یمن تاسیسات نفت و گاز عربستان را هدف قرار گرفته‌اند. هرچند حوثی‌ها بارها تأکید کرده‌اند بنا ندارند تنگه باب‌المندب را مسدود کنند و تردد تمام کشتی‌ها به‌جز کشتی‌های عربستان از آب آبراهه آزاد است، اما مجموع این اتفاقات سبب شده است قیمت به‌شکه نفت بالغ بر صد دلار شود. آن‌هم در آستانه انتخابات میان‌دوره‌ای کنکره آمریکا و در شرایطی که دونالد ترامپ بارها وعده داده است: قیمت نفت و بنزین به‌زودی کاهش می‌شود. حالا روتیترز در گزارشی نوشته است: «ایران در حال به‌کارگیری تاکتیک‌های جدیدی برای هدف قراردادن کشتی‌هایی است که از تنگه هرمز عبور می‌کنند؛ اقدامی که با هدف بالا نگه‌داشتن قیمت نفت و تأثیرگذاری بر انتخابات میان‌دوره‌ای آمریکا انجام می‌شود».

از آن سو، صندوق جهانی پول دیروز درباره تبعات حمله حوثی‌ها به تاسیسات نفت و گاز عربستان و تأثیر آن بر اقتصاد جهان هشدار داده است.

گسترش شعله جنگ در بازار نفت

شعله‌های آتش جنگ در خلیج فارس همچنان دامن بازار نفت را گرفته است. در روزهای گذشته، گزارش‌های مکرری از حملات حوثی‌ها به تاسیسات نفت و گاز عربستان و فرودگاه‌های این کشور خبری شد. در روز سه‌شنبه ساختمان مرکزی آرامکو در ظهران هدف حمله قرار گرفته و طبق گزارش روتیترز، بخش‌هایی از ساختمان آسیب گسترده دیده و آتش‌سوزی رخ داده است. با این حال، عملیات نفتی مجتمع ادامه دارد.

این در حالی است که حوثی‌ها تهدید کرده‌اند حملات به فرودگاه‌ها و تاسیسات نفتی عربستان را ادامه خواهند داد. پیش از این، در اواخر شهریور گذشته، وزارت انرژی عربستان خبر داده بود خط لوله شرق به غرب این کشور هدف حمله قرار گرفته و به عنوان «اقدام احتیاطی» تعطیل شده است. این خط لوله با ظرفیت انتقال روزانه هفت میلیون بشکه نفت، به دنبال بسته‌شدن تنگه هرمز در پی آغاز جنگ آمریکا و ایران، به شاهراه حیاتی صادرات نفت عربستان تبدیل شده است. در گزارش‌های تکمیلی، وزارت خارجه عربستان اعلام کرد پهبادهایی که از خاک عراق به پرواز درآمده بودند، خط لوله شرق به غرب این کشور را هدف قرار دادند.

ریاض در این گزارش تأکید کرد بنا بر درخواست نخست‌وزیر عراق، فعلاً دست به اقدام تلافی‌جویانه نخواهد زد، اما حق خود را برای اتخاذ همه اقدامات لازم به‌منظور حفاظت از حاکمیت، امنیت و تاسیسات حیاتی‌اش محفوظ می‌داند و البته نیروهای مسلح عراق بیانیه داد بغداد هرگونه حمله‌ای را که امنیت عربستان سعودی را تهدید کند، محکوم و نخست‌وزیر عراق دستور تحقیق درباره عاملان حمله را صادر کرده است.

حملات به تاسیسات نفت و گاز عربستان در شرایطی رخ می‌دهد که این کشور یکی از سه تولیدکننده بزرگ نفت دنیااست و کیفیت عرضه نفت از سوی این تولیدکننده برای بازار جهانی اهمیت بالایی دارد. با اینکه تهاجم به تاسیسات انرژی عربستان از سوی حوثی‌ها سابقه طولانی دارد و در مقاطعی مانند سال‌های

صندوق جهانی پول درباره شعله‌ور شدن جنگ یمن و آسیب به زیرساخت‌های انرژی و اقتصاد جهان هشدار داد

نفت، نگران گسترش جنگ

شیوع کرونا توانسته است قیمت نفت را صعودی کند، اما این حملات در حدی مخرب نبوده که صادرات نفت عربستان را به‌طور معناداری مختل کند، چنان‌که حمله به خط لوله انتقال نفت شرق به غرب عربستان که گفته می‌شد از خاک عراق انجام شده است، عملیات این خط لوله را به مدت طولانی متوقف نکرد و خط لوله انتقال نفت عربستان به سرعت به مدار عملیاتی برگشت.

از آن سو، بسته‌شدن هم‌زمان تنگه هرمز و تنگه باب‌المندب و دریای سرخ به روی نفتکش‌های عربستانی، هرچند صادرات نفت عربستان را کاهش داده است، اما این کشور کاهش درآمد ناشی از کاهش صادرات را با افزایش قیمت جبران کرده است.

خط لوله انتقال نفت شرق به غرب عربستان ظرفیت انتقال حدود هفت میلیون بشکه در روز را داراست و در حال حاضر عربستان از این خط لوله حدود ۵.۸ میلیون بشکه نفت جابه‌جا می‌کند. گذشته از این، بخشی از نفت خود را از طریق تنگه هرمز جابه‌جا می‌کند. داده‌های کپلر نشان می‌دهد بارگیری نفت عربستان در هفته منتهی به ۲۱ سپتامبر، حدود ۹.۱ میلیون بشکه در روز بوده است. که این عدد به صادرات نفت عربستان پیش از جنگ در خلیج فارس نزدیک است.

در ششم مهر امسال روتیترز گزارش داد بر اساس داده‌های شرکت کپلر، صادرات نفت خام تولیدکنندگان اصلی خاورمیانه در سپتامبر به ۱۲.۸ میلیون بشکه در روز رسیده که بالاترین سطح از زمان آغاز جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران در فوریه است.

در این گزارش آمده است افزایش صادرات عربستان و امارات عامل اصلی این رشد بوده است؛ هرچند در این گزارش تأکید می‌شود همچنان صادرات نفت تنگه هرمز حدود شش میلیون بشکه در روز کمتر از زمان پیش از جنگ خلیج فارس است.

هشدار صندوق پول درباره آسیب به تاسیسات نفت عربستان

با تمام این اوصاف، چشم‌انداز مبهم جنگ در منطقه، کاهش درخرو توجه ذخایر استراتژیک نفت و خودداری پالایشگاه‌های جهان از فراوری نفت خام به

کمپین حمایتی

روز جهانی پوکی استخوان

متخصص ارتوپدی و جراح مفاصل و استخوان

هدیه‌ی سلامتی دکتر علیرضا امانی

تست سنجش تراکم استخوان

(ارائه‌شده به عنوان هدیه‌ی سلامتی برای تمامی مراجعه‌کنندگان)

(بدون نیاز به پرداخت هزینه تست)

از طریق لینک زیر ثبت نام نمایید

WWW.DR-AMANI.COM

زمان برگزاری: ۲۷ و ۲۸ مهرماه

آمینو محمد حسن الله الیک

دکتر علیرضا امانی

متخصص ارتوپدی و جراح استخوان و مفاصل

سازمان آگهی‌های روزنامه شرق

۸۶۰ ۳۶۱۱۹